

DANIEL TUDOR

JAMES PEARSON

COREEA DE NORD

Viața dincolo de clișee

Traducere din limba engleză: Sorin Șerb

Capitolul 3

Cine conduce?

Privit din exterior, guvernul Coreei de Nord pare un monolit în care toată puterea stă în mâinile lui Kim Jong Un, un băiețel-tiran omnipotent, care amenință lumea cu arme nucleare și îl execută pe unchiul său, fiind adulat, în acest timp, de supușii săi spălați pe creier. Cu toate acestea, în interior, în spatele acestei imagini uniforme și „dedicate” a statului, se află o adunătură de facțiuni concurente și de agenți de putere care se luptă pentru control politic, influență și bani.

De fapt, este greu de spus cine se află cu adevărat „la conducere” în ziua de azi. Cu siguranță, Kim Jong Un este puternic, la fel ca și ceilalți membri ai familiei Kim, dar unii sugerează, nu fără temei, că nici domnul Kim și nici familia, în ansamblu, nu dețin autoritatea absolută. De asemenea, există în culise o structură de putere întemeiată de tatăl său, Kim Jong Il, dar peste care a moștenit doar o autoritate limitată. Această structură de putere se numește *Jojik-Jidobu* (Departamentul de Organizare și Îndrumare sau DOÎ), iar cei care consideră că execuția lui Jang Song Thaek ar fi opera lui Kim ar face bine să știe că DOÎ avea mult mai mult de câștigat din ea. În același timp, DOÎ nu este o organizație obișnuită: nu are conducere, iar pentru a mări confuzia, unii dintre membrii ei nici măcar nu sunt cu adevărat membri DOÎ.

Deși această carte încearcă să descrie Coreea de Nord așa cum este astăzi, pentru a înțelege rădăcinile acestui sistem din umbră trebuie să ne întoarcem cu un sfert de secol în urmă și să schițăm pe scurt transferul de putere de la Kim Il Sung, care a condus țara din 1948 până în 1994, către Kim Jong Il, care a condus-o din 1994 până în 2011. Moon Chung-in, cu ceva vreme în urmă consilier al președintelui sud-coreean Roh Moo-hyun pentru „Politica Razei de Soare”, i-a spus, la un moment dat, unuia dintre autori că Kim Jong Il a fost „un prizonier al sistemului tatălui său”. De fapt, la moartea sa, ar fi fost mai potrivit să-l considerăm pe Kim Il Sung prizonier al sistemului lui Kim Jong Il. Azi, Kim Jong Un este, de asemenea, prizonier al sistemului lui Kim Jong Il. Desigur, la fel ca, întreaga Coree de Nord.

De la Kim Il Sung la Kim Jong Il

Este bine-cunoscut faptul că ascensiunea lui Kim Il Sung ca lider al RPDC se datorează, în mare măsură, norocului. Era un comandant de gherilă relativ cunoscut, care a luptat în Manciuria, alături de chinezii comuniști, și, mai târziu, în armata sovietică, înainte de sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. S-a considerat, cu toate acestea, că era lipsit de educație și nici măcar limba coreeană n-o stăpânea prea bine, pentru că petrecuse atât de mult timp în străinătate. Oficialii sovietici care vedeau în el un posibil membru al unui guvern-marionetă nord-coreean au fost dezamăgiți de performanțele lui Kim la testele de teorie marxistă.

Cu toate acestea, Kim Il Sung a atras atenția renumitului șef al poliției politice sovietice, Lavrenti Beria, care l-a recomandat lui Iosif Stalin, spunându-i că are potențial de conducător. Din acel moment, el a putut profita din plin de talentele

pentru care este renumit și azi – propagandă, farmec personal și machiavelism – pentru a-și înlătura adversarii și a acumula putere. Învățând de la Stalin, el și consilierii săi sovietici au început să încurajeze formarea unui cult al personalității care s-a tot intensificat pe măsura trecerii anilor. Pe aceia care erau o amenințare îi trata fără milă: bătrânul și respectatul comunist Pak Hon Yong, liderul Partidul Comunist Coreean în momentul eliberării și coreeanul care avusese, la un moment dat, cele mai mari șanse de a conduce un stat coreean socialist, a fost etichetat ca trădător și executat în 1956, în pofida opoziției sovietice.

Locul lui Pak a fost ocupat de vechii tovarăși de gherilă, în care Kim știa că poate avea încredere. Cel mai important, a plasat membri ai propriei familii în poziții-cheie. Deși Kim Il Sung se angajase public pe drumul egalitarismului și chiar avusese un succes real în modernizarea timpurie și în industrializarea economiei nord-coreene, era feudal și paternalist în adâncul sufletului. Pe atunci, Coreea se redresa după secole de monarhie și guvernare aristocrată *yangban* (urmată de o scurtă perioadă, la nivel istoric, de 35 de ani de dominație colonială japoneză adesea brutală), astfel că, privind din această perspectivă, poate că nu este surprinzător că a putut să ajungă la putere un lider atât de contradictoriu cum era Kim. Dacă se întreabă cineva cum a putut apărea o succesiune ereditară într-o țară presupus comunistă, nu trebuie decât să se uite într-o carte de istorie coreeană¹.

Astfel, fratele lui Kim Il Sung, Yong Ju, a devenit membru al Comitetului Central al Partidului Muncitorilor, secretar al Departamentului pentru Organizare și Îndrumare, în 1962, și membru plin al Biroului Politic în 1970. De asemenea, fiica sa,

¹ Nici în Coreea de Sud lucrurile nu diferă: cei mai puternici oameni de acolo sunt copiii unor persoane importante, de la directorul Samsung la președinte.

Kim Kyong Hui, a intrat în Comitetul Central, în timp ce o lungă listă de veri a primit poziții importante. Rudele de sex feminin au fost puse în fruntea unor organizații (cele mai multe neînsemnate), iar soții lor au fost aduși la guvernare. Și vechii tovarăși de gherilă au putut, la rândul lor, să întemeieze nuclee de putere pe baza relațiilor de rudenie: Choe Hyon, de exemplu, a luptat alături de Kim Il Sung împotriva japonezilor, devenind, ulterior, ministrul apărării în regimul lui Kim, iar fiul său, Choe Ryong Hae, a fost, pentru o vreme, unul dintre cei mai importanți și vizibili oficiali guvernamentali¹.

Acesta este mediul în care Kim Jong Il, născut în 1941 ca primul fiu al lui Kim Il Sung, a reușit să se remarce. Tânărului Kim i s-a administrat, în mod natural, un tratament special de-a lungul anilor de școală și, de îndată ce a absolvit universitatea care purta numele tatălui său, în 1964, a fost numit în Divizia de Îndrumare Centrală a Departamentului de Organizare și Îndrumare al Partidului Muncitoresc.

Doi ani mai târziu, s-a mutat la Departamentul de Propagandă și Agitație, iar în 1968 a fost promovat ca director al acestuia. Din acel moment, a început să devină cunoscută pasiunea lui Kim Jong Il pentru cinema, el implicându-se obsesiv în toate aspectele realizării filmelor în cadrul Diviziei de Filme și Arte a departamentului. Era un domeniu în care excela cu adevărat, iar unii afirmă că părea cu adevărat fericit doar atunci când tăia pelicula într-o cameră de editare sau verifica obsesiv unghiul aparatului de filmat².

¹ Choe a fost, însă, departe de a fi „numărul doi”, după cum pretindeau analiștii că ar fi. Retrogradarea lui din mai 2014 confirmă acest lucru. Choe pare să fi fost doar un ecran de fum, util în perioada de după execuția lui Jang Song Thaek.

² Kim Jong Il era, în mod special, fanul lui Martin Scorsese și putea discuta îndelung despre unghiurile și cadrele din toate filmele regizorului

În pofida evidentului avantaj căpătat prin naștere, Kim Jong Il nu era neapărat un tânăr fericit și nici nu avea garanția că va moșteni coroana tatălui. Mama lui, Kim Jong Suk – venerată acum în ipostaza idealizată de mamă a națiunii, în mare măsură grație eforturilor lui Kim Jong Il – a murit când el era încă foarte tânăr, la fel și fratele său mai mic, Man Il. După aceea, el și sora lui, Kim Kyong Hui, au fost abuzați verbal în mod sistematic de cea de-a doua soție a lui Kim Il Sung, Kim Song Ae, care i-a născut conducătorului încă trei copii, asupra cărora încerca să atragă atenția soțului ei, în detrimentul lui Jong Il și Kyong Hui. Ea și rudele ei de sânge care gravitau în jurul familiei liderului l-au impus pe băiatul mijlociu, Pyong Il, născut în 1955, drept succesor al lui Kim Il Sung.

Cu toate acestea, obstacolul principal care a stat în calea lui Kim Jong Il, în timpul anilor '60 și începutul anilor '70, a fost unchiul său, Kim Yong Ju. Pentru observatorii din afară, Yong Ju părea cel mai probabil succesor, ținând cont de vârsta și experiența lui, dar Jong Il, în afara avantajului de a fi primul fiu, mai avea un atu important: era mai predispus să-și fleteze tatăl. Mulți susțin că liderul Kim Il Sung era mereu foarte sensibil la lingușeli, iar această tendință a crescut pe măsură ce rivalii dispăreau și influența sa în RPDC creștea. Mâncarea lui provenea din fermele private, în timp ce oficialitățile concureau pentru a-i face daruri, inclusiv case și femei tinere. E cunoscut faptul că tânărul Kim Jong Il, care, probabil, implora dragostea și aprobarea tatălui său din cauza copilăriei în care a tânjit după afecțiune părintească, insista să îngenuncheze la picioarele lui Kim Il Sung pentru a-i pune pantofii.

american. Este tentant să ne imaginăm o lume mai fericită în care Kim Jong Il să fi crescut în condiții familiale normale și în care să fi fost educat să devină un cineast obsedat, dar genial.

Cultul personalității lui Kim Il Sung a degenerat dramatic începând cu sfârșitul anilor '60, impulsionat de competiția dintre Kim Jong Il și Kim Yong Ju la capitolul cine să-l flateze mai mult. Ca specialist în propagandă, Kim Jong Il era bine plasat în poziția de a amplifica reputația tatălui său cu filme, cărți, tablouri și opere care-i exagerau măreția, fiind înființate noi organizații, ca Studioul de Artă Mansudae și Paektusan Productions, a căror unică misiune era de a produce lucrări care să-l glorifice pe Kim Il Sung. De asemenea, de-a lungul unui întreg an au fost organizate sărbători dedicate celei de-a 60-a aniversări a Marelui Lider, avându-l pe Kim Jong Il, desigur, la cârmă, scriind personal versurile cântecelor, regizând spectacole magice și, cel mai important, fiind mereu la fața locului pentru a fi lăudat.

Nemulțumit de simpla sporire a reputației lui Kim Il Sung, Kim Jong Il a ordonat retragerea de pe piață a amintirilor altor revoluționari¹, de teamă că aceștia ar fura ceva din strălucirea tatălui său. Mai mult, a fost inițiatorul, în 1970, a practicii purtării insignei lui Kim Il Sung, pe care membrii partidului și-o prind la guler și astăzi. Insigna este purtată în stânga, pentru a-l ține pe Kim Il Sung aproape de inima purtătorului². În vreme ce cultul personalității lui Stalin a fost unul care pune accentul pe liderul comunist drept un slujitor suprem al partidului, cultul familiei Kim a mers un pas mai departe: Kim Il Sung era dincolo de partid, dincolo de socialism și, cu siguranță, dincolo de orice altă ființă umană. Cel care a făcut mai mult decât oricine pentru impunerea acestei impresii a fost propriul fiu.

¹ Deși, în același timp, Kim Jong Il avea grijă să-i flateze pe vechii tovarăși de gherilă ai tatălui său, care aveau poziții de autoritate în guvern. Cu daruri și onoruri, el a reușit să-și asigure sprijinul (sau cel puțin, acceptarea) vechii gărzi.

² Nu este niciodată purtată pe o îmbrăcăminte exterioară, de pildă la palton. Cu toate acestea, merge purtată pe un sacou.

Slugărnicia lui extremă i-a adus beneficii, astfel că, în 1973, devenise clar că succesorul va fi Kim Jong Il, nu Kim Yong Ju (care avea, de asemenea, probleme de sănătate). În septembrie, Kim Jong Il a devenit membru al Biroului Politic și a revenit la DOÎ ca director, înlocuindu-l pe unchiul său. Kim Yong Ju a sfârșit îndeplinind, ulterior, diferite funcții onorifice, timp ce mama lui Kim Pyong Il, Kim Song Ae, a fost silită să se ploconească în fața lui Kim Jong Il, laudând-o public pe mama lui, femeia pe care o înlocuise ca soție a liderului.

Lui Kim Jong Il i s-a dat și comanda mișcării „Trei Revoluții”¹. Această organizație era formată din grupuri de tineri loialiști care, după modelul Gărzilor Roșii din China, aveau rolul de a slăbi și a înlătura vechea gardă. Spre deosebire de Gărzile Roșii, ei erau sub controlul total al centrului. Erau activi zeci de mii de voluntari ai mișcării Trei Revoluții, vizitau fabrici, școli, ferme și agenții guvernamentale, inspectând toate aspectele de muncă și comportament. Îi obligau pe oameni să-și facă autocritica în public și-i încurajau și pe alții să li se alătore. Membrii echipei erau însărcinați, de asemenea, să-i spioneze pe cei la care se duceau în vizită și să transmită informațiile semnificative la centru. Nici măcar Comitetul Central al Partidului Muncitoresc nu era scutit de inspecțiile grupării Trei Revoluții.

Membrii organizației Trei Revoluții pricepuți la turnătorie au fost identificați rapid și puși în poziții de putere de Kim Jong Il². Astfel, au fost puternic încurajați să participe la crearea unui climat de frică, în care cel mai mic semn de neloialitate putea duce la pedepse precum umilirea publică, pierderea poziției în ierarhie sau chiar la trimiterea în lagărul de muncă. Ultima variantă

¹ Cele trei revoluții sunt culturală, tehnică și ideologică.

² Cea mai de succes persoană provenită din mișcarea Trei Revoluții era, de fapt, Jang Song Thaek.

reprezenta o posibilitate concretă chiar și pentru cei aflați sus pe scara ierarhică. În 1976, vicepremierul Kim Dong Gyu a fost silit să-și schimbe vila cu lagărul de muncă, pentru vina de a-l fi criticat pe Kim Jong Il, acolo unde a și murit, după ceva ani.

Kim Jong Il a dezvoltat o rețea de spionaj care s-a infiltrat până la vârful structurilor puterii. Kim Pyong Il i-a căzut victimă, în cele din urmă: Jong Il a primit rapoarte conform cărora sicofanților strânși în jurul mai tânărului său rival le plăcea să scandeze: „Kim Pyong Il *manse!*” („Trăiască Kim Pyong Il!”). Această expresie îi era rezervată doar lui Kim Il Sung, astfel că Jong Il i-a transmis aceste informații tatălui său, care părea pe-atunci să creadă deplin în propaganda în care se înconjurase. Drept urmare, Kim Pyong Il a ajuns să fie „exilat” în străinătate drept diplomat, începând cu 1979. Când Kim Jong Il a murit, în decembrie 2011, fratele său vitreg încă era departe de casă, în Polonia, unde mai ocupă postul de ambasador și azi¹.

Nici măcar Kim Il Sung nu a fost scutit de spioni. În jurul anului 1976, Kim Jong Il redirecționa toate telefoanele tatălui său prin propriul birou, pentru a putea intercepta conversațiile omului despre care le spusese nord-coreenilor că trebuie tratat ca un zeu. Simplul fapt că s-a putut face acest lucru este în sine extrem de instructiv. Din acel moment, de fiecare dată când liderul pune la cale ceva ce ar fi putut afecta negativ interesele lui Kim Jong Il, el își putea pregăti din timp riposta². Ori de câte ori liderul se arăta interesat de vreo potențială măsură

¹ În 2020, Kim Pyong Il s-a întors în Coreea de Nord. După ce a îndeplinit rolul de ambasador în Polonia, a ocupat poziția similară în Cehia (n. red.).

² Potrivit unei surse, multe dintre disfuncțiile din Coreea de Nord aveau ca sursă faptul că Kim Il Sung încerca să întreprindă o acțiune, în timp ce Kim Jong Il trăgea în direcția opusă și i se împotriva.

sau de vreun nou mijloc de a se proslăvi, Kim Jong Il arăta o pricepere aproape supranaturală de a-i anticipa capriciile și a i le materializa.

Pe lângă linguşeli și supraveghere, Kim Jong Il s-a folosit de puterea atât de eficientă a banilor pentru a-și asigura statutul, creând loialități și susținere. Biroul 39, organizația care a câștigat o notorietate internațională, fiind considerată nucleul așa-numitei „economii Soprano”¹ a RPDC, a fost înființat, de fapt, de Kim Jong Il însuși în 1974. Banii câștigați de Biroul 39 au susținut nu doar stilul de viață luxuriant al familiei Kim, ci și achiziționarea cadourilor (mașini, iahturi, case, ceasuri de aur ș.a.m.d.) prin care s-a menținut fidelitatea subalternilor slugarnici. Dezvoltarea organizației a contribuit la estomparea liniilor dintre familie și stat, grăbind tranziția RPDC de la o națiune în care ideologia conta, la una în care orice sau oricine poate fi cumpărat, dar cu monedă străină, desigur.

Kim Jong Il se ocupa de Biroul 39, dar creierul aflat în spațele dezvoltării organizației era Jang Song Thaek. Jang s-a născut într-o familie relativ obișnuită, dar farmecul și inteligența sa naturală au făcut să fie remarcat de Kim Kyong Hui la universitate și, mai târziu, de însuși Kim Jong Il. Prima s-a căsătorit cu el – în ciuda opoziției nimănui altuia decât Kim Il Sung –, iar celălalt l-a făcut acolit și responsabil cu atragerea surselor de finanțare.

Jang și-a dat seama de marile oportunități financiare pe care le ofereau însemnele statalității, cum ar fi geanta diplomatică. Gențile diplomatice nu pot fi confiscate sau controlate, conform Convenției de la Viena din 1961. Pentru persoanele cu mari carențe etice, aceasta poate fi o sursă garantată de bani

¹ Aluzie la cunoscutul serial TV Clanul Soprano (n. tr.).

ușor de obținut. La început, în gențile diplomatice a fost traficat aur din minele nord-coreene, pentru a fi vândut, dar mai târziu, Jang și-a dat seama că poate transporta, în același fel, opiumul și metamfetamina. Această metodă, împreună cu vânzarea pe căi normale de produse legale precum fructele de mare, a generat mulți bani pentru Biroul 39 al lui Kim Jong Il. De asemenea, și banii cash erau transportați (și încă mai sunt) în acest fel, fiind foarte cunoscut faptul că diplomații din Coreea de Nord transportă milioane de dolari în numerar.

În timp ce o mulțime de bani ai Biroului 39 s-au dus pe luxul familiei Kim – vile îmbrăcate în marmură albă, cu tavane atât de înalte, încât era nevoie de o scelă pentru a curăța de praf candelabrele, de exemplu –, mulți alții au fost folosiți și pentru a cumpăra loialitatea. Jang Jin-sung, un transfug de nivel înalt, le-a spus autorilor acestei cărți că a primit un ceas Rolex placat cu aur de la Kim Jong Il. Alții au primit case ori mașini, dar, din păcate, se pare că năravul lui Kim de a-i mitui pe ceilalți a indus un nivel de materialism și corupție care a infectat și o parte mai largă din societatea nord-coreeană. Una dintre caracteristicile definitorii ale epocii Kim Jong Il a fost trecerea de la idealismul politic la mentalitatea că „fiecare om își are prețul și totul poate fi cumpărat”.

În orice caz, CIA a tras concluzia că din 1976 Kim Il Sung nu mai deținea puterea. După ce s-a folosit de lingușeală pentru a obține binecuvântarea tatălui său, Kim Jong Il a grăbit preluarea puterii folosind o strategie genială din punct de vedere tehnic, presupunând, cum am văzut, supravegherea (și frica de aceasta) și colectarea banilor prin orice mijloace disponibile, pentru a câștiga bunăvoința și a uzurpa instituțiile consacrate, supunându-le cu ajutorul oamenilor loiali lui (echipele Trei Revoluții, de exemplu). Cultul personalității a fost extins pentru

a-l include și pe Kim Jong Il, nu doar pe tatăl său, comunismul de tip „stalinist” al lui Kim Il Sung deschizând calea monarhiei¹.

Cum obține conducerea bunuri de lux?

Familia Kim deține două iahturi de lux andocate în portul estic Wonsan, costumele lui Kim Jong Un sunt croite din pânză de la Savile Row din Londra, iar ceasul lui de mână este realizat de firma elvețiană Movado. Cum reușesc toate cele pomenite mai sus – și multe altele – să-și facă drum către Coreea de Nord, dacă ținem cont de sancțiunile internaționale impuse comerțului cu mărfuri de lux către RPDC?

Persoane de încredere, care locuiesc în Macao, Japonia, Hong Kong și China continentală, au acționat ani buni în calitate de intermediari nord-coreeni ai conducerii într-o operațiune internațională de contrabandă coordonată de Biroul 39 din Phenian. Un om de afaceri din Macao, care a fost amendat de un tribunal din Hong Kong pentru că a facilitat un transport de subansamble de artilerie din Phenian în Siria, pur și simplu și-a închis afacerea de transport și a înființat una nouă, cu alt nume (dar în același sediu). Ani la rând, companiile sale de transport au deținut nenumărate magazine și hoteluri din Phenian, ticsite cu provizii interminabile de whisky, vinuri fine și șampanie.

Kim Jong Nam, fratele vitreg al lui Kim Jong Un, omul considerat, cândva, potențialul succesor lui Kim Jong Il, și-a petrecut mare parte din viață într-un exil nedorit, lucrând ca om din exterior al conducerii Coreei de Nord, ușurând achiziționarea

¹ E bine-cunoscut faptul că ediția din 1970 a Dicționarului de termeni politici al RPDC descria succesiunea ereditară drept „un obicei reacționar a societăților exploatare, adoptat de stăpânii feudali ca mijloc de perpetuare a conducerii dictatoriale”. În ediția din 1972, acest articol nu mai apare.